

ناول ۽ ديمروى ۽ بلوچى ناول

ڊاڪٽر عبدالصبور بلوچ

Abstract:

The tradition of fiction writing is interrelated to the promotion and progress of the literature. It's the key segment of the literature which fixes in the form of the Literature. The age of Balochi fiction writing is not old enough, but in a very short time, it has introduced an appreciable position in the Balochi Literature and its quality is increasing with the passage of time .

بلوچى ناول ۽ ديمروى ۽ سفر ۽ بابت ۽ چيز ۽ گوشتگ ۽ ساري دگ ۽ هند ۽ دمگاني ناول ۽ بابت ۽ چار ۽ تپاس کنگ جاوراني سرپد بوگ ۽ شر تر کمک کرت کنت، گول اے ليکھ ۽ همراهى ۽ کہ همک هند ۽ دمگ ۽ آهند ۽ دمگ ۽ مردمانى وٽى تپے، ميئلے ۽ مزاجے۔ آوانى وٽى چاگر دى روسيه انت۔ آوانى لبرانگى جهدانى وٽى عهد ۽ phasas انت ۽ بلوچ ۽ بلوچى لبرانک ۽، بلوچى قصى لبرانک ۽ دگ تب ۽ منيل ۽ مزاجے۔ اے بحث ۽ ابید هم صنف ۽ تهرى رنگ ۽ بازيں چيز ۽ جاور همپ انت پميشکھ دومى راج ۽ قوم ۽ هند ۽ دمگاني ناول ۽ دروشم زورگ ۽ ديمروى ۽ سفر ۽ سراسانين راجد پترى چشمانکے دگ جاوراں گستر ۽ پد ر ۽ تحک کنت۔

ميان استمانى پڙ ۽ فرانسىسي لبرانک ۽ رامزنين ارزشتے است انت۔ لبرانک ۽ همک تک ۽ پهنا ۽ وڙ وڙين لبرانگى تهر ۽ صنفان چے هے زمين ۽ دروم زرتگ ۽ جهان ۽ شنگ ۽ تالان بوتگ انت۔ نگد کارى ۽ پڙ به بيت يالکي ۽ نظرياتي زربشتانى ديما آرگ، فرانس ۽ لبرانت ۽ لبرانک ۽ نبشته کارمدام ديما بوتگ انت۔

مے سر حال ۽ بن گپ ناول انت پميشکھ اے چشمانک هے صف ۽ تهر ۽ سرابيت۔

فرانس ۽ آزمانک ۽ خاصين وڙ ۽ ناول ۽ وٽى بستارے يلئے وهدے ماے تهر ۽ ديمروى ۽ راجد پتر ۽ پوللاں تہ مارا عجيبين جاوراں گول ديم پد بيم بوگ کپيت۔

فرانس ۽ ناول ۽ بنادت، دروشم زورگ ۽ ديمروى کنگ ۽ بابت ۽ گيشترين نبشته کارچے کيے دومى ۽ ليکھ ۽ حيا لاں تپاک نہ کن انت بلئے اے جبر ۽ سراسانين نبشته کارپت انت کہ دوازدهمى صدى عيسوى ۽ گڏى بهر ۽ بازيں نبشته کاراں اے جار پرينت کہ آ هاجور ۽ سرگوستانى سراسانين رندے پدا بورتاچى کن انت کہ آوانى پت ۽ پيرکاں هاجور ۽ سرگوستان ۽ وٽى ساچشتانى بهرے جوڙ

کنگ بلئے آوانی نبشتہ کنگ ء وڑ ء ڈول جتا بیت ء آوتی نبشتا نکانی تہادومی ہند ء ڈیہانی بابت ء وت گڈ ء راستیں قصہ ء داستانان ء نجاہی بستارے ء جہت ء دیما کارنت۔ اے درگت ء ہما قصہ سانی کہ گیشتریں بہرے کچین کنگ بوت انت آ انگلستان نیگ انت کہ اے قصہ ء داستان برطانیہ ء لڑ ء بار کنوکیں ء عا میں گشند ہانی دپ ء فرانس ء پچار بوتنت کہ گشند ہاں اشان ء دک دک ء کسان کسانیں صوتانی رنگ ء الہان کنگ انت۔ فرانسیسی لبرزانک ء تہاے پر بندان ء LES LAIS BRETONS ء نام ء زانگ ء پچار گ بیت۔ (1)

ہے پر بندان فرانسیسی ناول ء بنگیج ء حاترا بن ہشت ء کار دات۔ چہ اے داستانان یک داستانے کہ آئی سراچہ کلاں گیش ناول نبشتہ کنگ بوتگ ایک گرا لے (GRAAL) ء بابت ء انت۔ گرا لے انجیں ترسناکیں لوگے ات کہ ایٹی سراش کنگ ء ایشر اوار جنگ ء ایٹی بابت ء چیر ء اندیمیں جبرانی معلوم دار بوگ ء بازیں مردماں جہد کرت بلئے بے سوب بوت انت۔ اے ترسناکیں لوگ ء بابت ء اے جبر مشہورات کہ ایٹی تہا یک انجیں رزانے است انت کہ آئی تہا حضرت عیسیٰ علیہ سلام ء حون مان انت ء اے حونان ء ژوزف دی آر تی ماتی (MOSEPHD' ART, IMARTHIE) ء ہے رزان ء تہا مان گینگ انت۔ (2) یک دگہ قصے کہ ہما عہد ء ناولانی حاترا زورگ بوت آ برطانیہ ء بادشاہ آر تہر ء بابت ء ات۔ کوہنیں عہد ء اے بادشاہ ء را برطانیہ ء راجد پتر ء ہما بستار ء ارزشت دیک بیت کہ شارلمانیں (CHARLEMAGNE) ء را فرانس ء راجد پتر دنت۔ اے قصہ بندت ء ننمی صدی عیسوی ء کوہنیں لاطینی زبان ء دیما تگ ات ء دواز دہمی عیسوی ء واس (WACE) نامیں مردکے ء ایشر فرانسیسی ء رجینت۔ اے قصہ ء تہا بادشاہیں آر تہر ء را بہادر ء سرچار ء نہ ترس ء باج بریں کردارے ء رنگ ء پیش کنگ بوتگ۔

دواز دہمی صدی عیسوی ء گڈی بہر ء چہ کلاں گیش نامہ وری ”ترستان ء ایزول“ ء مہری داستان ء سرا نبشتہ بوتگیں ناول ء رارس ات۔ ترستان ء ایزول (TRISTAN ET ISEULT) ء اے مہری داستان ء را بندت ء دوائنگلو نارمانڈیں (ANGLO-NORMAND) شاعر اں پیش کرت، رندا ژوزف بیدیے (JOSEPH BEDIER) نامیں مردے ء اے داستان ء را فرانسیسی ء رجینت ء ایشر ناول ء دروشم دات۔ اے ناول ء قصہ چوش انت کہ یک بادشاہے مارک دی کورنوائی (MARC DE CORNOUAILLES) ء آئیر لینڈ ء یک حیر دروشمیں کاڑے دوست بوت ء آئی ایشر اوتی زند ء محبتی ہمراہ جوڑ کنگ ء فیصلہ کرت۔ بادشاہ وتی گہارزتک ”ترستان“ آئیر لینڈ ء دیم دات کہ آ ایزول ء وتی ہمرائی ء بیاریت۔ وہدے ”ترستان“ ء جنگ زرت ء وتی ڈیہہ ء و تر کنگ ء ارادہ کرت تہ جنگ ء مات ء آرا یک شربتے دات کہ اے

شربت و بادشاہ و بہ دنت۔ اے شربت و شری ایش ات کہ اگاں دو مردماں یک جاگہ بہ نشستین و ایشرا بوار تین تہ آواں گوں یکے
دومی و باز مہر بوت۔

سفر و راہ و ترستان و ایزول سک تنگ بوت انت و اے دو میناں ہے شربت و ارت انت۔ آسرا انچوش بوت کہ اے
دو مین پہ یکے دومی و سک ہدوک و واہگ دار بوتنت۔ اے ہدو ناکا و آہاں اے ہم شموشت کہ آواں و دیمار و گی انت، جنگل و تہا
نشت انت۔

و ہدے بادشاہیں مارک و اشانی حال و گپت تہ آدو مینانی رندا کپت و آواں و درے ہم گپتک انت۔ آئی ایزول و راوتی
ہمرائی و وتی ماڑی و برت و ہدیکہ ترستان و اسز و حاترا ہے جنگل و یلے دات۔ ترستان تاں دیراں وتی دوستدار و جتائی و تلوس ات بلئے
ہچی۔ آئی وتی چاڑ و ویلانی کم کنگ و گوں دگہ جنکے و آروس کرت بلئے ایزول و دل بریں یات آرادم پہ ساعت آہگ و انت۔

یک روچے آئی سگ و او پار و جواب دات۔ پہ ایزول و کلوھے دیم دات و گوں آئی دز بندی کرت کہ یک رندے
آترستان و وتی دیدار و بکنا مین ایت۔ کلوہ و رسگ و گوں ایزول پہ آئی رہاگ بوت، بلئے ترستان و لوگ بانک و ترستان و را در و گیں
حالے دات کہ ایزول و کلوہ راہ داتگ کہ آنیت۔ نیاہگ و حال و جبر و آراسک تورینت و ہے رنج و ویلانی آماچی و آئی اے کوڑپیں
امر و زیلہ دات۔ ایزول و ہدے ترستان و جاگہ و سر بوت تہ وتی دوستدار و مدامی مین جتائی آئی سگت نہ کرت و آئی وت و تی سہا
گپت۔ (3)

فرانسیسی ناول و سفر ہے وڑاد بیمار و ان انت و ناول در و شتم زوران انت۔ ہے پیماد و ازد ہمی صدی و دگہ لتیں نام دیماکایت کہ
آہاں فرانسیسی ناول و دیمروئی و وتی جہد کرت انت۔

سیر و ہمی صدی عیسوی تاں شانزد ہمی صدی عیسوی و فرانسیسی ناول و حاترا وچ پیمیں چشیں گیشی یے نیست کہ آراجد پتر و تاکانی
بہرے بہ مانیت۔ ہمد ہمی صدی عیسوی و فرانسیسی ناول و دیمروئی و جو انیں جہد کنگ بوت انت۔ اے دور و عہد و ناولانی تہا گلگی و
ڈیہی چاگرد و ماحول و عکس پیش دارگ بوتگ۔ اے ناولانی تہا گلگی مردمانی خاصیں وڑے و شوانگ و پھولانی زند و جاو و سرگوست
دیمارگ بوتگ انت۔

فرانس و ناول نویساں اے پیمیں ناولانی نبشتہ کنگ و سکین چہ دومی ہند و ڈیہانی ناول نویسانی ناولاں چہ رست۔ بندات و
ہسپانوی و اطالوی زبانان نبشتہ بوتگیں ناول فرانسیسی و رجینگ بوت انت و رندا آہاں وت انچیں بن گپ و سرگوستانی سراناول
نبشتہ کرت۔ آہاں گلگی و رنا و حیرد و شمس کاٹانی مہر و بازیں داستانان و وتی ناولانی بن گپ جوڑ کرت و آداستان و سرگوستان و پہ

مہلوک و سرکرت۔ اے راہبند تاہر دھمی صدی عیسوی و براہ منت۔ ہر دھمی صدی عیسوی و فرانسیسی ناول و جاگہ و دومی ادبی تہر و صنفال گیشتر دیمروی کرت، خاصیں صورت و شاعری، ڈرامہ و فلسفہ و بن گپ و لبرناکی نبشتا نکال سک دیمروی کرت۔

ہے عہد و فرانسیسی ناول و تہرانی کہ بندت و آوانی گور و رزمیہ ناول (LES ROMANS ANTIQUE) و نام و است انتت، یک دگہ تہرے جزباتی ناول (LES ROMANS SENTIMENTAL) و نام و دیما تک۔

نوز دھمی صدی عیسوی فرانس و کلیس ادبی صنف و تہرانی دیمروی و مزنیں بستارے داریت۔ اے صدی و فرانسیسی ناول و بن گپ و سر حال و جہت و ہم مزنیں دیمروی یے کرت۔ میانی استمانی پڑ و فرانسیسی ناول نویساں وتی مزنیں قد و ہند و مقامے ٹہینت و دنیا جہان و نبشتہ کارانی دگوش وتی نیمگا گور کننا نینت۔ اے صدی و نبشتہ بو تگلیں ناولانی لبرناکی راجد پتر و تہا مزنیں ہند و جاھے است انت۔

اے عہد و ناول گوں دو لیکہ و زرمبشتانی ردا نبشتہ کنگ بوتنت کہ چہ ایشاں یک زرمبشتہ رومانیت (LE ROMANTISME) و دومی راست نویسی (LE REALISME) و جہت و زانگ و پچاہ آرگ بنت۔ رومانیت و جہت و وکٹر ہیو گو و اے زرمبشت و بن ہشت و ایر کنوک زانگ و پچاہ آرگ بیت، و ہدیکہ راست نویسی و ردا فلوبیر و سینت بود مزنیں نام زانگ بنت۔

نوز دھمی صدی و بندت و بانک دی ستاکل نامیں زالے و اسک نامداری رس ات۔ ہے عہد و یک دگہ ناول نویسے کہ نامے ”شآتو بیراں“ ات، دیما تک۔ اے نام گوں چھ پیہیں لیکسی ٹکے و یازر مبشتہ و اثرانی آماج نہ ات بلکن و آئی نبشتہ کنگ و وتی راہبند و ڈولے ات۔

ہے عہد و جزباتی ناول (LE ROMAN SENTIMENTAL) چاگردی (معاشرتی) ناول (LE ROMAN DEMOEURS) و فطری ناول (LE ROMAN NATURALIST) و اصطلاح دیما تک انت۔ ایمیل ذولا، دودے و موپاساں اے صدی و نامدار ترین ناول نویسانی تہا بے و شمار کنگ بنت۔ ہے عہد و ناول و پڑ نام کٹوک و در آر و کیوں نویسوکانی تہا اثرول و یزن و نام ہم گرگ بیت بلتے آرا ناول نویسے و جہت و باز نامداری نہ رس ات۔ آئی مسترین بہرداری (کنزٹی بیوشن) ایش ات کہ آئی ناول و راسانسنی بن گپ و سر حالاں گوں ہوار گیتک کہ اے ناولانی تہا آئی دیما آر تگلیں لیکہ سانسنی جوڑشانی بن زہ جوڑ بوت انت چوش کہ آئی ناول ”باج بریں رابرٹ (ROBERT LE)“

(CONCORANT) ءتہایک انجیوں کردارے است انت کہ آبابی گرابے جوڑ کنت ءوتی جوڑ کر تگیں جہازے سرانندیے ءبازیں ہند ءدمگانی سنیل ءسواد ءکنت۔

فرانسسی لبرزانک ءناول نویسی ءسفر و ہدے بیستی صدی ءداخل بیت تہ ناول ءدروشم ءداب ءتہا بازیں گیشی ءکی کنت۔ اے عہد ءفرانسسی ناول ءرایک خاصیں لیکہ ءزر مہشتے ءردا چارگ نہ بیت۔ بن گپ ءخیال ءتکنیک ءردا اے عہد ءناول ءتہا باز شاہگانی گندگ ءکنت اے صدی ءلتیں انجیوں ویل دیما تک انت کہ چد ءساری بنی آدم ءراجد پتر ءاے پیمنیں ویل نہ دیستگ ات۔ اے صدی ءدو میان استمانی جنگ بوت انت کہ کروڑانی کساس ءبنی آدم ہے جنگانی دیناں شت انت۔ ایشی ہمرائی ءسانسی دیمروی ءانجیوں عجیبیں چیز دیما آرت انت کہ بنی آدم ءدماغ حنک ءحیران بوت۔ ظاہریں رنگ ءبنی آدم نہ بوتگیں ءرا بوتگیں ءتہا بلینگ ءجہد کرت ءخد ءاے کائنات ءتہاوتی قد ءبالاد ءرامنا نیت۔ اے کلیں جاوراں نبشتہ کار ءذہن ءسراوتی اثر اشت انت، آہاں گو تگیں، مدام گا جیل ءگلاٹ کتگیں بن گپ ءسرحالاں چہ دیماوتی بور تا جینت کہ آلیکی حد ءسیم سراں گوں نزیک انت۔

”ازم پہ ازم ء“ ءلیکہ ءفطرت نگاری ءزر مہشت ءچہ آہیزار ءسوکی بوتنت ءآہاں ”ازم پہ زند“ ءلیکہ زرت ءوتی ساچشتانی بن ہشت جوڑ کرت انت۔ اے صدی ءبازیں ناول نویسان ءمیان استمانی تک ءنامداری رس ات ءآوانی ساچشت میان استمانی لبرزانک ءمز نیں ساچشت منگ بوت انت۔ ژاں پال سارتر (JEAN PAUL SARTER) ءالبر کامیو (ALBERT CA) ءابید مارتین دیوگار، رو میں، رادگی، پروست، آندرے ژید، فرانسوا مورچاک، ژاں ژیانو، برنانو آندرے مارلو ءدگہ بازیے ہے دور ءعہد ءنامداریں نبشتہ کار انت۔ (4)

فرانس ءناول ءنگیج ءدیمروی ءمثال ءدیگ ءمول ءمراد ہمیش انت کہ جہان ءکلیں زبانانی لبرزانک ءچہ گیشتر دیمروی کر تگیں فرانس ءناول ءدروشم زورگ ءآئی دیمروی ءسفر ءقصہ ءہم م معلوم دار بہ باں ءہمیشی سفر ءردا ناول ءرا چارگ ءجہدے بہ کنان۔

چد ءزند و ہدے مادیمیا پہ انگلستان ءتریناں ءاودے ناول ءنگیج ءدیمروی ءجاوراں چاراں تہ فرانسسی ءہسپانوی اثرانی چیرا ادا ہم انجیوں قصہ نبشتہ کنگ بوہگ ءانت کہ چہ ہے قصاں ناول دیما تک۔ لیلی (LYLY) ء 1579 ءیوفیوس (EUPHEUS) نویس ات سرفلپ سڈنی (SYDNEY) ءآر کیڈیا ء 1594 ءٹامس ناش (THOMAS NASH) ءداان فورچونیٹ ترپولر (THE UNFORTUNATE TRAVELLER) نبشتہ

کرت۔ 1597ء ٹامس ڈیلونی کتاب جیک آف نیو بری (JACK OF NEWBURY) ء 1598ء جینٹل کرافٹ (THE GENTLE CRAFT) “دیما تک۔ اے کلیں کتاب ہے پیہیں قصی دروشناں نبشتہ انت۔ (5) ہے وڑیں جاو اردو ناول و دیرووی ء ہم دیما بوتگ انت۔ اردو لبرزانک ء تہا و ہدے ناول ء نام گرگ بیت تہ بنداتی ناول نو لیس ء ردا ڈپٹی نزیرا حمد ء نام آئی ناول ”مراتہ العروس“ (1869) دیما کنیت کہ بازیں نگد کاراں آئی نبشتہ کر تگلیں ناولان ء آزمی تک ء ناول نہ من اتگ بلے اگاں ”توبتہ النصوح“ ابن الوقت، فسانہ ء مبتلاء آدگہ انجییں قصہ ء ناول نبشتہ مہ بوتین انت تہ اردو ناول ء دیرووی ء راہ ء درتچ نہ بوتگ ات ء قراتہ العین حیدر ء ”آگ کادریا“ عبداللہ حسین ء ”اداس نسلیں“ ممتاز مفتی ء ”علی پور کالیلی“ یا گڈاشوکت صدیقی ء ”خدا کی بستی“ ء دگہ بازیں انجییں ناول دیما نہ اتک انت۔

اے بابت ء دلیکہ بوت نہ کن انت یا بحث ء باوست ء ہچ وڑیں گنجائشے پشت نہ کپت کہ اے ناول نہ انت پرچیکہ اشانی تہا ناول ء نوکیں رپک ء آزمی تک ء پہناتانی ہچ وڑا خیال دارگ نہ بوتگ بلئے اے جبر ء ابید ہم من یوک ء اے گوٹنگ لوٹین کہ اگاں ہے ”کد ء حاک“ اگاں قصہ ء دیگ مہ بوتیں تہ ناول وتی اے دیرووی کر تگلیں شکل ء دیما نہ اتک۔ ہے سبب انت کہ ناول ء جہت ء بحث ء تران کنوک یک جبرے ء سراتپاک انت کہ ناول قصہ ء دیرووی کر تگلیں شکل انت وتی دیرووی ء اے عمل ء ناول ء قصہ پشت نہ گیتنگ بلکن ء تنیگت ء ناول گوں قصہ ء دیما روان انت۔ پہ ناول ء قصہ چینکس الی انت، اے بابت ء ای ایم فوسٹر نبشتہ کنت۔

(The novel tells a story that is the Fundamental Aspect with out which it could not exist that is the Highest factor common to all novel) (6)

سر حال ناول ء تہا قصہ ء بوہگ ء نہ بوہگ ء سرانہ انت بلکن ء ناول ء دیرووی ء حاترہ وتی وتی چا گرد ء (چہ وتی چا گرد ابید ہم) گیدی ء قدیمیں قصمان ء بنیاد جوڑ کنگ نیگ انت۔

باید ایش ات کہ ماہنداتی بلوچی ناول ء دروشانی تہا وتی چا گرد ء موجود ء استیں راجد پتری، رومانوی، جنگی ء دومی بن گپ ء سر حالانی سر استیں قصمان ء یاد استانان ء زند ء چا گرد ء تب ء گوں ہمدپ کنان ء ناولانی رنگ ء دیما بیار تین انت۔ اے تجربہ ء مستریں نف اے بوتگ ات کہ مئے ناول ء قصہ ء تہا ربط ء تسلسل ء جنگی ء نیچرل دیرووی و دی بوتگ ات ء بلوچی ناول ء راجو جہان ء ناولانی وڑے سر گوست ء تجربہ ء بن گپ ء سر حال شتر تریں وڑے ء رستگ ات۔

قصی مزاج ۽ بدلینگ (Natural Process) ۽ دروشم زوریت ۽ تنگی ۽ بلوچی ناول ۽ دروشم نہ زورگ ۽ مستریں سبب ہمیش انت کہ ایشر اماوتی لبرانگی دیروی ۽ نیچرل پراسس ۽ بہرے جوڑ کرت نہ کرتگ۔

اے سر حالانی بابت ۽ کہ اشان ۽ بلوچی ناول ۽ بن ہشت جوڑ کنگ ۽ لیکہ ۽ سراجر بوہگ ۽ انت، استیں قصہ ۽ داستان نہ یوک ۽ تادار ۽ واناک انت بلکن ۽ راستیں ۽ بوتگیں کردارانی سبب ۽ گوں زندہ چا گردانزیک ۽ ہمدپ ہم است انت۔ راستیں کردار ۽ داستانانی سبب ۽ مئے دیروی ۽ عمل پہ ناول ۽ ہم چو آدگہ راجانی ۽ ذوت تر سر جم بوتگ ات۔ چوناہاسی سال ۽ لبرانگی سفر ۽ یک تہرہ ۽ صنفی ۽ دروشم نہ زورگ ۽ دیروی نہ کنگ مزنیں بجھے چست کرت نہ کنت پرچیکہ اے عمر پہ اے وڑیں جاوراں سک کم ۽ کسان انت۔ اے لیکہ ۽ درابلوچی ڈرامہ ۽ مثال دیگ بدنہ بیت پرچیکہ و ہدے ہے داستان پہ ریڈیو ۽ ٹیلی ویژن یا تاکبند ۽ ماہتا کانی تہا ڈرامہی دروشماں دیما آرگ بوت انت تہ چہ ایشاں راستی ۽ لیکہ ۽ تچکیں وڑے ۽ دیما تک۔ نوکیں عہد ۽ بلوچی ڈرامہ ۽ ازمی تک ۽ پہنات چہ ناول ۽ یکے پہ ہے حاترہ محکم تر انت کہ دگہ ڈرامہانی ہمرائی ۽ ہے داستان ہم بن گپ ۽ سر حال جوڑ کنگ بوتگ انت ۽ نوکیں عہد ۽ ڈرامہ ۽ ازمی تک ۽ پہناتانی سرانہشتہ بوتگیں اے ڈرامہ ۽ چوڑے نوکیں قصے ۽ گوں نبشتہ بوتگیں ڈرامہاں پدانہ انت۔

عطا شاد ۽ محراب خان شہید، ”کیا صدو“، میر عاقل خان مینگل ۽ لہ ۽ گراناز“، ”چار مرد کہ زال ۽ بت اش ٹاینت“، امان اللہ گنجی ۽ ”حمل ۽ جیند کلتی“، مہرک، بشیر احمد بلوچ ۽ ”بی برگ ۽ گراناز“، غوث بخش صابر ۽ بالاچ“، ”سسی ۽ پنوں“، منظور احمد جمالی ۽ باہوٹ“، ڈاکٹر فضل خالق ۽ میر قمبر ۽ دگہ بازیں۔

اے انچیں ڈرامہ انت کہ اشانی مواد دومی رنگ ۽ دروشماں است ۽ موجود انت اشان ۽ بس ہما تہرہ ۽ صنف ۽ تہا یا آوانی قالب ۽ ترینگی ۽ ہوار گینگی انت۔ ہے سبب انت کہ اے جہد سوب مندی ۽ گوں دیما شنگ پمیشکہ رندا پہ ریڈیو، ٹیلی ویژن یا پہ ماہتا ۽ تاکبنداں نبشتہ بوتگیں ڈرامہ ۽ دروشم ۽ بالادزر تگیں ڈرامہانی رنگ ۽ دیما تک انت۔ ہے پیاگاں بلوچی ۽ نبشتہ بوتگیں ناول بنداتی رنگ ۽ ہے پیہیں بن گپ ۽ سر حالان گوں دیما بیا تگیں تہ الم ۽ ایشی ہم دروشمے زرتگ ات ۽ نہ یوک ۽ آئی تہا QUALITY بوتگ ات بلکن ۽ Quantity ۽ دراہم مروچی بلوچی لبرانک اے چندے ناول ۽ ناولٹانی واہندہ بوتگ ات بلکن ۽ اگاں سک بازمہ بوتیں تہ دوسری گیش الم ۽ بوتگ ات انت۔

ہے بحث ۽ درادگہ تجربہ ہم بلوچی ناول ۽ دیروی ۽ المی ات ۽ انگت المی انت۔ بلوچی ۽ ناول نویساں بایدات کہ دومی دیروی کرتگیں زبانانی ناولان ۽ بلوچی ۽ رحینت انت۔ اے نیمگاگاں سرجمیں دلگوشے گور بوتیں تہ اے تجربہ ۽ ہم بلوچی ناول ۽ دیروی کنگ ۽ دروشم زورگ ۽ مزنیں مکے داتگ ات۔ اے ردابنداتی کار یوک ۽ مارا یکے گندگ ۽ کئیت آہم یکے ۽ ناسر جم ۽ دومی

بہرے قسطنطنیہ تھا چھاپ بوتگ۔ ہمینگوے The old man and the sea کہ ایشر انٹوٹ بخش صابر بلوچی پیر مرد
 ءزرے نام ءرجینتگ کہ اے رجانک 1967 ءسال ءنوکیں دور ءشمارہانی تھا قسط وار چھاپ بوتگ۔ کسے ءچھے کپتنگ انت ءبازیں
 چماں چہ اندیم بوتگ۔ (7) بلوچی ناول ءدروشم نہ زورگ ءیک سببے ایش ہم است انت کہ اے تہر ءصنف ءنیمگانہشتہ کارانی
 دگوش کم بوتگ بلکن ءنہ بوتگ۔ اگاں مزین کسے ءناول نہشتہ بوتیں تہ بلوچی ناول ءرادروشم زورگ ءمک رسنگ ات۔
 بلوچی لہزانک ءتنقید ءنگدکاری ءنہ بوہگ یا کم بوہگ ہم بلوچی ناول ءدروشم نہ زورگ ءسببے۔ چہ ایشی ابید مئے نہشتہ
 کارانی بازیں تکاں بہر ءباگی ہم یک سببے است انت چوش کہ سید ہاشمی شاعری، فقر محمد عنبر؟ محمد جان رضا؟ خدا بخش بزدار؟ غنی
 پرواز آزمانک تنقید، شاعری، ڈاکٹر فضل خالق شاعری ڈرامہ، آزمانک ءتنقید۔ چوشیں یک مردے تنیگت ءودی نہ بوتگ کہ آوتا
 راپوک ءگوں ہے تک ءہمگر نچ بہ کنت۔

تنیگت ءبلوچی ءہرچی ناول کہ چھاپ بوتگ انت آوانی تہا لتیانی ناول بوہگ ”مشکوک“ انت ءایشی سبب ایش انت کہ بلوچی
 ناول ءتنیگت ءوتی دیروی ءسفر ءدروشمے زرت نہ کر تگ ایشی مثال انچوش انت کہ یک مردے انانگت ءمزین شہرے ءاولی
 رندا بہ روت ءدور وچ ءرند پداواتر بہ بیت۔ دومی گشاں ہفت سال ءرند ہے شہر ءپدا انانگت ءبہ روت ءسی گشاں ہم انچیں
 Gape یے بہ بیت تہ مردم آشہر ءبابت ءوتی ذہن ءدماغ ءچو نہیں دروشمے ٹائینیت، ہر چیز بے یال بیت ءپشت کپیت۔ انچوش
 گوں بلوچی ناول ءبوتگ کہ دومی ءسی تجربہ ءوہد نہ رسنگ۔ لہزانک ءتہا ناول ءبتار سک برز ءمزن ءشاہگان انت یلئے بلوچی
 لہزانک ءناول ءازم پٹ ءپول ءنگدی تکاں تنیگت ءدل پھکیں چچ پھمیں کار کتاب ءرنگ ءدروشم ءدیمانہ اتنگ بس لہتیں
 نہشتہ تک، ماہتاک ءدومی تاکبندی براہ بوتگ انت کہ چہ آواں ہم ناول ءازم پٹ ءپول ءنگدی تکاں ءڈالچار کنگ بوتگ یا گڈا
 آہیگا دگوش گور کنگ نہ بوتگ۔ میان استمانی تک ءء خاصیں صورت ءرور کتی ہند ءدماگاں ناول ءتہر ءتہا شاہگانی ءجہلا کتی
 ودی بوتگ کہ بلوچی لہزانک ءر آہند ءسر بوہگ ءمزین پندے برگ کپیت۔ رور کتی ہنداں نہشتہ کار ءوانوک ءازمی زانت ء
 فہمگ ءبالاد ہمینکس برز ءہمینکس پھتہ انت کہ رور کتی ناول ہمک وھد ءدماگان نوکیں سرگوستاں ءنوکیں بن گیاں، گوشنگ ء
 نہشتہ کنگ ءنوکیں راہبنداں گوں دیم پدیم انت وھدیکہ بلوچی ناول تنیگت ءگو کو کنگ دُوریں جبرے، لاپ ءچہ چوپستوئیں چک
 ءرنگ ءودی بوتگ کہ انکیو بیٹر (Incubator) ءتہا انت ءپہ شہم ءراہبند آکسیجنے ہم رسگ ءنہ انت۔ گام جننگ، ردگ ء
 مزن بوہگ، اے کل رندی جبرانت۔

لبرزانک ۽ کجام تھر ۽ صنفے ۽ سرائکتا ساچستی لبرزانک ۽ نبشته بوھگ ۽ رند نویگ بنت۔ اے درگت ۽ ڈاکٹر عبدالسلام ۽ گوشتگ انت۔

”در اصل فن یا تکنیک سے متعلق کتابیں تخلیقی ادب کو سامنے رکھ کر لکھی جاتی ہیں۔ اگر قدیم یونانی میں سوفوکلیر، یوری پیڈیز اور ایکائی لس کے سے ڈرامے اور ہومر کی سی تصانیف موجود نہ ہوتیں تو بوطیقا کا وجود ممکن نہ تھا۔“ 8

وئی بزانت ۽ مطلب ۽ معنی ۽ دردار و برکت ۽ ناول نوک ۽ چہ نوک ترس دروشماں دیما آھان انت بلے بلوچی لبرزانک ۽ تھاما ناول ۽ راتنیگت ۽ نوک ۽ چہ نوک ترس دروشم دیگ ۽ سک بازپشت کپنگاں۔ بلوچی لبرزانک ۽ ناول ۽ بنگیج نہ خاصیں زر بنشته ۽ دردا بوتگ ۽ نہ گلی ۽ ہواریں اگدہ زوری ۽ رنگ ۽ ہمیشہ تاں اے و ہدا بلوچی ناول ۽ سفر ۽ راما عہد ۽ دورانی تہا بہر کرت نہ کناں ۽ نیکہ ایشرا پدر ۽ تچکیں تب ۽ میلے ۽ رنگ ۽ دیست کناں۔ ہر دیں اے تپیں ناولے دیما بنیت یا بلوچی ناول ۽ سراجوانیں ۽ شریں بحث ۽ باوستے دیما بنیت گداماومی عہد ۽ بنگیج ۽ آسر ۽ رست کناں۔ بلوچی ناول تنیگت ۽ یکیں عہد ۽ یکیں دور ۽ سفر ۽ انت۔

ہے پیما بیان کنگ ۽ جتاں راہ بندے ہم اے نوکیں عہد ۽ بنگیج کرت کنت۔ بنی آدم ۽ آئی مارشان ۽ استیں ناولانی درشان ۽ رنگ ۽ چہ جتاں رنگ ۽ دروشمے دیگ ہم یک۔ بنگیج بوت کنت۔ زند ۽ بابت ۽ درشانی ۽ تہا بنجا ہی لیکمانی (انفرادی ۽ اجتماعی) بدلگ ہم نوکیں بن ہشتے بوت کنت۔ یا گدا۔ سکیں مزنیں ویل ۽ واقعہ ۽ سرگوستے۔ ۽ پدا آئی بلوچی ناول ۽ تہا درشان ۽ رنگ ۽ تچکیں بالادے زورگ ۽ آئی سرائیک پیما نبشته کنگ۔ ناول ۽ از می راہ ۽ رپکان ۽ ہواریں دروشمے ۽ زورگ ۽ ناول نبشته کنگ ہم یک نوکیں بنداتے بوت کنت۔

اے کلیں جبرانی آسرا لیش کہ بلوچی ناول ۽ وئی دیروی ۽ سفر ۽ تنیگت ۽ مزنیں پندے نہ برا تگ، انچو کہ ما پیسرا گوشت اے سی سال ۽ سفر انت ۽ اے سفر کسانیں سفرے۔ گونڈیں عہدے ۽ نزا تنگکیں وھدے۔ اے تجربہ انگت بہ بنت تنگ بلوچی ناول ۽ رادیروی کنگ ۽ کمک ۽ مدت بہ ریت۔

یک وھدے کئیت کہ بلوچی لبرزانک ۽ ناول پہ و تا بنجا ہی ۽ ارزشت داریں بستارے ٹاہینیت بلے اے استیں عہد ۽ شعور ۽ زانت ۽ تہا ناول ۽ پہ و تا چشیں ہند ۽ جاہے ٹاہینت نہ کرتگ۔

سرشون

1- سجاد بخاری۔ یورپ کا بہترین ادب۔ گلش ہاؤس۔ لاہور۔ 1991۔ تاکدیم۔ 27

2- ایضاً۔ تاکدیم۔ 28

3- ایضاً۔ تاکدیم۔ 30

4- ایضاً۔ تاکدیم۔ 47

5- ڈاکٹر ممتاز احمد خان۔ آزادی کے بعد اردو ناول۔ تاکدیم۔ 36

6. E.M foster the Aspects of the Novel page.14

7- غوث بخش صابر (رجانک کار)۔ ”نوکیں دور“ 8 جون 1967۔ تاکدیم۔ 8

8- ڈاکٹر عبدالسلام۔ فن ناول نگاری۔ تاکدیم۔ 4